

บทที่ 3

โครงสร้างความหมายของกริยา และโครงสร้างความหมายของประโยคในภาษาไทย

3.1 กริยา

3.1.1 คำจำกัดความ

3.1.1.1 คำจำกัดความที่มีมาแต่เดิม

พระยาอุปกิตศิลปสาร ได้ให้คำจำกัดความของคำกริยาไว้ในหนังสือ หลักภาษาไทย ว่า

"คำกริยา คือคำที่แสดงอาการของนามหรือสรรพนาม เพื่อให้รู้ว่า นามหรือสรรพนามนั้น ๆ ทำอะไร หรือเป็นอย่างไร เช่น ตัวอย่าง นกบิน คนนั่ง ไฟดับ ดังนี้ คำ "บิน นั่ง ดับ" เป็นคำกริยา แสดงอาการของนาม นก คน และไฟ ปรากฏอาการคือ ดับ ดังนี้ เป็นต้น"¹

ดร.วิจิตร ภาณุพงศ์ กล่าวถึงคำกริยาโดยอาศัยกรอบประโยคทดสอบ ซึ่งได้จากการสังเกตตำแหน่งของคำต่าง ๆ ในประโยค และกล่าวว่าคำกริยาจะเป็นคำที่สามารถปรากฏในตำแหน่งช่องว่างของกรอบประโยคทดสอบทั้ง 3 คู่ ต่อไปนี้ได้

---

¹พระยาอุปกิตศิลปสาร, หลักภาษาไทย (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2514), หน้า 83.

- 3 ก. นาม — แล้
 1 ข. นาม ก้ำสัง —
 2 ก. นาม — นาม แล้
 2 ข. นาม ก้ำสัง — นาม
 3 ก. นาม — นาม นาม แล้
 3 ข. นาม ก้ำสัง — นาม นาม

ตัวอย่าง

- 1 ก. ผน ตก แล้
 1 ข. ผน ก้ำสัง ตก
 2 ก. น้า ทำ ก้ำซ่าว แล้
 2 ข. น้า ก้ำสัง ทำ ก้ำซ่าว
 3 ก. แม่ ให้ สตางค์ น่อง แล้
 3 ข. แม่ ก้ำสัง ให้ สตางค์ น่อง¹

คำว่า ตก, ทำ, ให้ ถือว่าเป็นคำกริยา

คำจำกัดความของคำกริยา ตามความเห็นของพระยาอุปกิตศิลปสาร เป็นคำจำกัดความที่พิจารณาจากความหมายของคำกริยานั้นคือ กล่าวว่ "เป็นคำที่แสดงอาการของนามหรือสรรพนาม" ซึ่งครอบคลุมคำกริยาจำนวนหนึ่งเท่านั้น เพราะยังมีคำอีกหลายคำซึ่งอาจจะจัดอยู่ในจำพวกคำกริยา แต่ไม่ได้แสดงอาการ เช่น คำว่า สวย ในประโยคว่า เขาสวย เป็นต้น การให้คำจำกัดความของคำกริยา ของพระยาอุปกิตศิลปสาร จึงยังไม่เหมาะที่สุดที่จะนำมาใช้ในวิทยานิพนธ์นี้

---

¹วิจิตรนั ภาณุพงศ์, โครงสร้างภาษาไทย : ระบบไวยากรณ์ (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520) หน้า 51-53.

ส่วนคำจำกัดความของคำกริยา ตามความเห็นของ คร. วิจิตรกุล ภาณุพงศ์ นั้น เป็นการพิจารณาตามแนวทฤษฎีโครงสร้าง ตามตำแหน่งของคำกริยาแต่ละชนิด แต่เนื่องจากตามแนวโครงสร้างไม่ได้พิจารณาถึงความหมายของคำ จึงทำให้ไม่อาจนำมาใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างคำกริยากับคำอื่น ๆ ในวิทยานิพนธ์นี้ได้

3.1.1.2 คำจำกัดความในวิทยานิพนธ์นี้

คำจำกัดความของกริยาในวิทยานิพนธ์นี้ ได้อาศัยคำจำกัดความของคำกริยาตามความเห็นของ วอลเลซ แอล เชฟ ในหนังสือ Meaning and the Structure of Language ซึ่งเป็นคำจำกัดความที่อาศัยความหมายเป็นเกณฑ์ ดังนี้ กริยา คือ ส่วนที่แสดงถึงความหมายแก่นของประโยคและส่วนที่แสดงถึงความหมายแก่นของประโยคนั้น อาจจะมีส่วนที่เป็นนามตั้งแต่หนึ่งหน่วยขึ้นไปมาสัมพันธ์ด้วย

เชฟ กล่าววว่า

- ...every sentence which is of interest to us is built around a predicative element. Usually, though not always, this predicative element is accompanied by one or more nominal elements.
- ...I shall refer to predicative elements as verbs and nominal elements as nouns."¹

กริยาในวิทยานิพนธ์นี้จึงหมายถึง ส่วนที่แสดงถึงความหมายแก่นของประโยค ซึ่งไม่ใช่ส่วนที่เป็นนาม ความหมายที่แสดงนั้นจะมีอยู่ 4 ชนิดใหญ่ ๆ คือ แสดงสภาพ แสดงการเปลี่ยนแปลง แสดงอาการ และแสดงทั้งอาการและการเปลี่ยนแปลง

¹ เชฟ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 96.

ส่วนที่แสดงความหมายแก่นของประโยคนี้ เมื่อมาปรากฏในโครงสร้างผิว จะปรากฏเป็นภาคแสดงของประโยค

3.1.2 โครงสร้างความหมายของกริยาในภาษาไทย

เนื่องจากโครงสร้างความหมายของกริยาในภาษาไทย เกี่ยวกับการศึกษา เรื่องการละกริยาโดยตรง จึงจำเป็นต้องศึกษาเรื่องโครงสร้างกริยา เน้นแนวความหมาย ก่อนในขั้นต้น ในการนี้จะอาศัยทฤษฎีทางความหมายของเซฟ ในหนังสือ Meaning and the Structure of Language เป็นหลัก

กริยา มีโครงสร้างความหมาย ดังนี้ คือมีหน่วยความหมายของกริยา ซึ่งจะมีอรรถลักษณะประจำ¹ อยู่ด้วยเสมอ และเมื่อเข้าประโยคจะมีอรรถลักษณะ² ในบริบท² ของกริยาคว

อรรถลักษณะประจำกริยา หมายถึง อรรถลักษณะที่มีอยู่ประจำกับกริยา อรรถลักษณะในบริบทของกริยา ได้แก่อรรถลักษณะที่ปรากฏร่วมกับกริยา เมื่อกริยาอยู่ในประโยคต่าง ๆ

เนื่องจากในการกล่าวถ้อยคำ ไม่ว่าจะ เป็นประโยค หรือเป็นข้อความ กริยาจะต้องไปเกี่ยวข้องกับข้อความแวดล้อมเสมอ ดังนั้นการพิจารณาโครงสร้าง ความหมายของกริยา จึงจำเป็นต้องพิจารณาร่วมกับข้อความแวดล้อมด้วย

- ตัวอย่าง
- (1) ปลาคงสด
  - (2) เสื้อไม่หด
  - (3) แคงเดินได้
  - (4) นิคอยากกินพุทรา

¹ดูรายละเอียด ในบทที่ 2 หน้า 11

²ดูรายละเอียด ในบทที่ 2 หน้า 11 - 12

ข้อ (1) กิริยาที่แสดงเป็นสัญลักษณ์ว่า "คงสก" จะมีโครงสร้าง
ความหมายดังนี้ มีหน่วยความหมายของกิริยา สก ซึ่งมีอรรถลักษณะประจำคือ แสดงสภาพ
และมีอรรถลักษณะในบริบทคือ บ่งการคาดคะเน ซึ่งในภาษาไทยจะแสดงเป็นสัญลักษณ์ว่า
"คง"

ข้อ (2) กิริยาที่แสดงเป็นสัญลักษณ์ว่า "ไม่หก" จะมีโครงสร้าง
ความหมายดังนี้ มีหน่วยความหมายของกิริยา หก ซึ่งมีอรรถลักษณะประจำคือ แสดงการ
เปลี่ยนแปลง และมีอรรถลักษณะในบริบทคือ บ่งการปฏิเสธ ซึ่งในภาษาไทยจะแสดงเป็น
สัญลักษณ์ว่า "ไม่"

ข้อ (3) กิริยาที่แสดงเป็นสัญลักษณ์ว่า "เคินไค" จะมีโครงสร้าง
ความหมายดังนี้ มีหน่วยความหมายของกิริยา เคิน ซึ่งมีอรรถลักษณะประจำ คือแสดงอาการ
และมีอรรถลักษณะในบริบทคือ บ่งความสามารถ ซึ่งในภาษาไทยจะแสดงเป็นสัญลักษณ์ว่า
"ไค"

ข้อ (4) กิริยาที่แสดงเป็นสัญลักษณ์ว่า "อยากกิน" จะมีโครงสร้าง
ความหมายดังนี้ มีหน่วยความหมายของกิริยา กิน ซึ่งมีอรรถลักษณะประจำ คือแสดงทั้ง
อาการและการเปลี่ยนแปลง และมีอรรถลักษณะในบริบทคือ บ่งความปรารถนาซึ่งในภาษาไทย
จะแสดงเป็นสัญลักษณ์ว่า "อยาก"

อรรถลักษณะในบริบท ของหน่วยความหมายของกิริยา

อรรถลักษณะในบริบท ของหน่วยความหมายของกิริยาในภาษาไทยมีหลายอย่าง
เช่น บ่งการคาดคะเน บ่งความปรารถนา บ่งความบังคับ บ่งการเกิดขึ้นแล้ว และบ่ง
ความปฏิเสธ เป็นต้น ซึ่งอาจจะเขียนเป็นเกณฑ์กำหนดคือ (กค) ได้ดังนี้

(กค 3-1) กิริยา --> { คาคคะเน
ปรารถนา
บังคับ
เกิดขึ้นแล้ว
ปฏิเสธ
 ฯลฯ }

(กฎ 3 - 1) คือเกณฑ์กำหนดในบทที่ 3 ข้อที่ 1 หมายความว่า วลี กริยา อาจจะมีอรรถลักษณะในบริบทอย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้คือ การคาดคะเน ความปรารถนา การบังคับ การเกิดขึ้นแล้ว และการปฏิเสธ เป็นต้น

อรรถลักษณะในบริบทของหน่วยความหมายของกริยา อาจจะได้รวมกันได้ แต่ทั้งนี้จะต้องขึ้นอยู่กับเกณฑ์กำหนดทางความหมายของภาษาด้วย นั่นคือ อรรถลักษณะในบริบทบางอรรถลักษณะจะได้รวมกันได้ แต่อรรถลักษณะในบริบทบางอรรถลักษณะก็จะไม่รวมกัน¹

(กฎ 3 - 2) $\left. \begin{array}{l} \text{คาดคะเน} \\ \text{ปรารถนา} \\ \text{บังคับ} \\ \text{เกิดขึ้นแล้ว} \end{array} \right\} \rightarrow \text{ปฏิเสธ}$

(กฎ 3 - 2) หมายความว่า อรรถลักษณะในบริบทอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ การคาดคะเน ความปรารถนา การบังคับ และการเกิดขึ้นแล้ว อาจจะได้รวมกับการปฏิเสธได้ นั่นคือ อรรถลักษณะในบริบทที่บังคับความปฏิเสธอาจจะได้รวมกับอรรถลักษณะในบริบทที่บังคับการคาดคะเน บังความปรารถนา บังการบังคับ และบังการเกิดขึ้นแล้วได้

อรรถลักษณะในบริบทแต่ละชนิดของหน่วยความหมายของคำกริยา จะมีสัญลักษณ์ที่ชี้แสดงต่าง ๆ กัน

(กฎ 3 - 3) $\begin{array}{ll} \text{คาดคะเน} & \longrightarrow \text{คง อาจ ทาจะ ฯลฯ} \\ \text{ปรารถนา} & \longrightarrow \text{อยาก ฯลฯ} \\ \text{บังคับ} & \longrightarrow \text{ต้อง ฯลฯ} \\ \text{เกิดขึ้นแล้ว} & \longrightarrow \text{เคย แล้ว ฯลฯ} \end{array}$

¹ การศึกษาเรื่องการเกิดร่วมกันของอรรถลักษณะในบริบทของคำกริยา เป็นสิ่งที่น่าศึกษาค้นคว้าโดยละเอียดต่อไป

(กฎ 3-3) หมายความว่า อรรถลักษณะในปริบท ที่เป็นการคาดคะเน จะแสดงด้วยสัญลักษณ์ต่าง ๆ คือ คง อาจ ทาจะ เป็นต้น

อรรถลักษณะในปริบท ที่มีความปรารถนา จะแสดงด้วยสัญลักษณ์ อยาก เป็นต้น
 อรรถลักษณะในปริบท ที่เป็นการบังคับ จะแสดงด้วยสัญลักษณ์ ต้อง เป็นต้น
 อรรถลักษณะในปริบท ที่เป็นการเกิดขึ้นแล้ว จะแสดงด้วยสัญลักษณ์ เคย แล้ว
 เป็นต้น

3.2 ประโยค

3.2.1 คำจำกัดความ

3.2.1.1 คำจำกัดความที่มีมาแต่เดิม

พระยาอุปกิตศิลปสารได้ให้คำจำกัดความของประโยค ไว้ในหนังสือ หลักภาษาไทย ว่า

"ประโยค คือ ถ้อยคำที่มีเนื้อความบริบูรณ์ ประโยคหนึ่ง ๆ แบ่งออกเป็น 2 ภาค ดังนี้

(ก) ภาคประธาน หมายความว่า ส่วนที่อยู่กล่าวอ้างขึ้นก่อน เพื่อให้ผู้ฟังรู้ว่าอะไรเป็นข้อสำคัญของข้อความ ภาคนี้โดยมากมักเป็นคำนาม หรือสรรพนามเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งผู้พูดหรือผู้เขียนกล่าวขึ้นก่อน เช่น ทาสี บ้าน ฉัน เขา เป็นต้น ซึ่งทราบได้แต่เพียงว่าเป็นใคร หรืออะไรเท่านั้น

(ข) ภาคแสดง หมายถึง ส่วนที่แสดงอาการของภาคประธาน ให้ได้ความครบว่า แสดงอาการอย่างนั้นอย่างนี้ เช่น ทาสี-นอน บ้าน-งาม ฉัน-กินข้าว เขจะเป็นนายอำเภอ ฯลฯ ภาคที่อยู่ท้ายประธาน เช่น คำ นอน งาม กินข้าว เป็นนายอำเภอ นี้เรียกว่า ภาคแสดง

ข้อความใด ๆ ถ้ามีความหมายครบ 2 ภาคบริบูรณ์เช่นนี้แล้ว ก็ได้ชื่อว่าประโยค"¹

¹พระยาอุปกิตศิลปสาร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 192-193.

ดร.วิจินต์ ภาณุพงศ์ กล่าวถึงประโยคไว้ในหนังสือ โครงสร้างภาษาไทย : ระบบไวยากรณ์ ว่า

"เมื่อมีคำตั้งแต่ 2 คำ มาเรียงกันทำให้เกิดความหมายใหม่ขึ้นมา ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการเอาคำเหล่านั้นมารวมกัน เช่น เมื่อเราพูดคำว่า ดอกไม้, บาน, แล้ว ทีละคำ เราก็ได้ความหมายของคำแต่ละคำ 3 ความหมาย แต่ถ้านำคำ 3 คำนี้มาเรียงกันเข้า ก็จะทำให้เกิดความหมายรวมของคำทั้ง 3 คำขึ้น ซึ่งเราเรียกว่า ความหมายของประโยค เมื่อเราวิเคราะห์ดูจะเห็นว่าคำ 3 คำนี้เกี่ยวข้องกันอย่างไรทางไวยากรณ์

ประโยค	ดอกไม้บานแล้ว
ดอกไม้	เป็นผู้แสดงอาการ หรือทำหน้าที่เป็นหน่วยประธานของประโยค
บาน	เป็นอาการของดอกไม้ซึ่งเป็นผู้แสดงอาการ หรือทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของหน่วยกรรม
แล้ว	แสดงว่า อาการนี้เกิดขึ้นก่อนเวลาที่เรานำประโยคนี้นี้

คำว่า แล้ว เกี่ยวข้องกับคำว่า บาน

คำว่า ดอกไม้ เกี่ยวข้องกับคำว่า บาน และคำว่า แล้ว ทั้ง 2 คำ"¹

ดร.วิจินต์ กล่าวถึงลักษณะประโยค ไว้ว่า

"2.2.1 ประโยคสามัญญ์ได้แก่ ประโยคซึ่งมีเพียงส่วนประกอบเพียงส่วนเดียว หรือหลายส่วนเรียงกันเป็นแบบโครงสร้างของประโยคเริ่ม 12 แบบ หรือเป็นแบบโครงสร้างของประโยคไม่เริ่ม 8 แบบ ก็ได้ แต่จะไม่มีส่วนใดเป็นอนุภาคย์ ประโยคสามัญญ์อาจจะเป็นประโยคเริ่มหรือไม่เริ่มก็ได้

¹วิจินต์ ภาณุพงศ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

ตัวอย่าง

น้องหลับแล้ว เทรอ

(ประโยคเริ่ม)

ยังคะ

(ประโยคไม่เริ่ม)

2.2.2 ประโยคซับซ้อน ได้แก่ ประโยคที่ประกอบด้วยอนุพากย์ต่างชนิดกัน 2 อนุพากย์ขึ้นไป ประโยคซับซ้อนอาจจะมีโครงสร้างอย่างเดียวกับประโยคสามัญ หรืออาจจะมีโครงสร้างเป็นแบบที่ต่างออกไป 3 แบบ คือ ท ร ต, ป ท ร ต และ ต ร ป ท¹ ประโยคซับซ้อนอาจจะเป็นประโยคเริ่มหรือประโยคไม่เริ่มก็ได้ ตัวอย่างที่ประกอบด้วยอนุพากย์ต่างชนิดกัน 2 อนุพากย์

ฉันชอบเด็ก ที่มาหาคุณเมื่อตะกี (ประโยคเริ่ม)

(อนุพากย์หลัก กับ อนุพากย์คุณศัพท์)

เขาบอกฉัน ว่าเขาจะไปงานคืนนี้ (ประโยคไม่เริ่ม)

(อนุพากย์หลัก กับ อนุพากย์นาม)

ตัวอย่าง ที่ประกอบด้วยอนุพากย์ต่างชนิดกัน 3 อนุพากย์ การที่เธอไม่พูดกับฉัน แสดง ว่าเธอยังโกรธฉันอยู่ (อนุพากย์นาม อนุพากย์หลัก กับ อนุพากย์นาม)

ตัวอย่าง ที่มีโครงสร้างเป็นแบบที่ต่างออกไป 3 แบบดังกล่าว

ช่วยบอก- แดง -ควย ว่าฉันจะไปงานคืนนี้

ท- ร (-ท) ต

ฉัน ถาม- เขา -แล้ว ว่าเขาจะมาอีกไหม

ป ท ร (-ท) ต

¹ ตัวอย่างเหล่านี้ แทนหน่วยต่าง ๆ ดังนี้ ท คือหน่วยกริยาวิกรรม ร คือหน่วยกรรมรอง ต คือหน่วยกรรมตรง ป คือหน่วยประธาน

หนังสือพวกนี้ ใครสนใจภาษาอังกฤษจริง ๆ ครู จะให้

ค ร ป ท

2.2.3 ประโยคผสม ได้แก่ประโยคที่ประกอบด้วยอนุพากย์หลัก ตั้งแต่ 2 อนุพากย์ขึ้นไป และเราไม่สามารถจะวิเคราะห์ออกเป็นแบบ โครงสร้างทาง ๆ ได้ ประโยคผสมอาจจะเป็นประโยคเริ่ม หรือประโยค ไม่เริ่มก็ได้ ตัวอย่าง

เธอจะไปกับฉัน หรือว่าจะอยู่ที่นี้ (ประโยคเริ่ม)

(อนุพากย์หลัก 2 อนุพากย์)

เขาขอบคุณหนึ่ง แต่ฉันขอบคุณละคร (ประโยคไม่เริ่ม)

(อนุพากย์หลัก 2 อนุพากย์)

ฉันจะไปซื้อผ้า แล้วจะไปดูหนัง แล้วก็จะไปทำผม (ประโยคเริ่ม)

(อนุพากย์หลัก 3 อนุพากย์)

2.2.4 ประโยคเชื่อม ได้แก่ประโยคสามัญชนิดประโยคไม่เริ่ม ซึ่งขึ้นต้นด้วยคำเชื่อม

ตัวอย่าง ถ้าเขาไม่มาละ

ประโยคนี้เป็นประโยคไม่เริ่ม ซึ่งอาจจะใช้ภายหลังประโยค

ที่มาก่อน เช่น

วันนี้แดงต้องมาแน่

ดร.อุดม วโรตม์ลิขิตศักดิ์ กล่าวถึงประโยคไว้ในหนังสือภาษาศาสตร์เบื้องต้นว่า ประโยคประกอบด้วยส่วนสำคัญสองส่วน คือ ภาคประธาน และภาคแสดง แต่ต่อไปนี้จะเรียกเป็นภาคนาม หรือนามวลี (Noun phrase) หรือนว

และกริยาวลี (Verb phrase หรือ กว) ฉะนั้นจึงอาจสรุปเป็นสูตรง่ายๆ ได้ดังนี้

ประโยค → นว + กว
 ตัวอย่างประโยค : หมากัดแมว
 นว → หม่า
 กว → กัดแมว¹

คำจำกัดความของประโยคในงานทั้ง 3 เรื่องดังกล่าวแล้วนี้ ไม่ได้เน้นการศึกษาในแง่ของความหมาย จึงทำให้ไม่อาจจะนำมาใช้ได้ในวิทยานิพนธ์นี้

3.2.1.2 คำจำกัดความในวิทยานิพนธ์นี้

คำจำกัดความของประโยคในวิทยานิพนธ์นี้ ได้อาศัยหลักเกณฑ์การให้คำจำกัดความของประโยคของ วอลเลซ แอด เชฟ ในหนังสือ Meaning and the Structure of Language

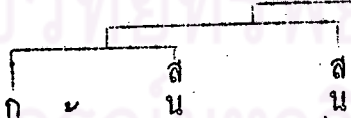
เชฟกล่าวว่า ในแต่ละประโยคมีกริยาเป็นแกน และอาจจะมีนามหนึ่งนามหรือมากกว่านั้นปรากฏรวม

ในวิทยานิพนธ์นี้ จะใช้คำนิยามในเรื่องประโยคตามความข้างบนนี้

3.2.2 โครงสร้างความหมายของประโยคในภาษาไทย

ประโยคสามัญ จะมีโครงสร้างความหมายดังนี้คือ มีกริยาและมีนามอย่างน้อยหนึ่งนาม มาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ทางความหมายด้วย

โครงสร้างความหมายของประโยคสามัญ จะเป็นดังนี้

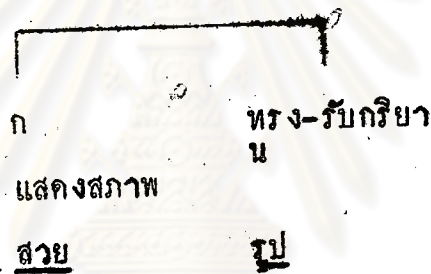
แผนภูมินี้แสดงว่า โครงสร้างความหมายของประโยคสามัญจะประกอบด้วยกริยา (ก) หนึ่งกริยา และนาม (น) อย่างน้อยหนึ่งนาม โดยที่นามนั้นจะมีสัมพันธ์ลักษณะ (ส) กับกริยา

¹ อุดม วัชรตมสีกชิตติ์, ภาษาศาสตร์เบื้องต้น (พระนคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพฯ, 2513), หน้า 168.

- ตัวอย่าง (5) รูปสวย
 (6) กระจกแตก
 (7) นิดหัวเราะ
 (8) แดงกินทุพร

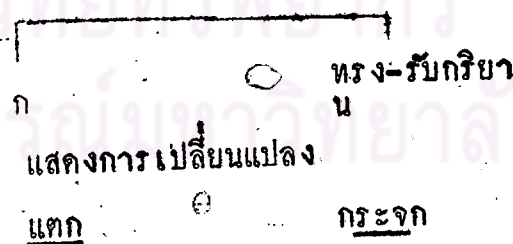
ข้อ (5) ประโยคว่า รูปสวย จะมีโครงสร้างความหมายคือ มีกริยาแสดงสภาพ และมีนามมาเกี่ยวข้องของสัมพันธ์ทางความหมายกับกริยาคือ 1 นาม ในฐานะที่เป็นนามที่ทรง-รับกริยา

โครงสร้างความหมายของประโยคว่า รูปสวย จะเป็นดังนี้

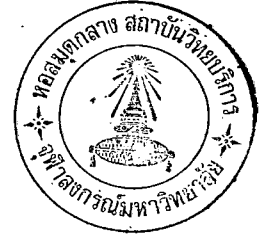
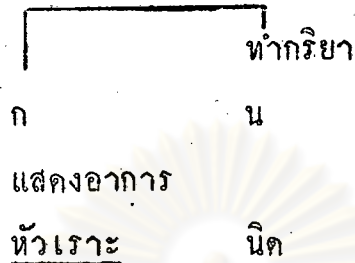
ข้อ (6) ประโยคว่า กระจกแตก จะมีโครงสร้างความหมายคือ มีกริยาแสดงการเปลี่ยนแปลง และมีนามมาเกี่ยวข้องของสัมพันธ์ทางความหมายกับกริยาคือ 1 นาม ในฐานะที่เป็นนามที่ทรง-รับกริยา

โครงสร้างความหมายของประโยคว่า กระจกแตก จะเป็นดังนี้

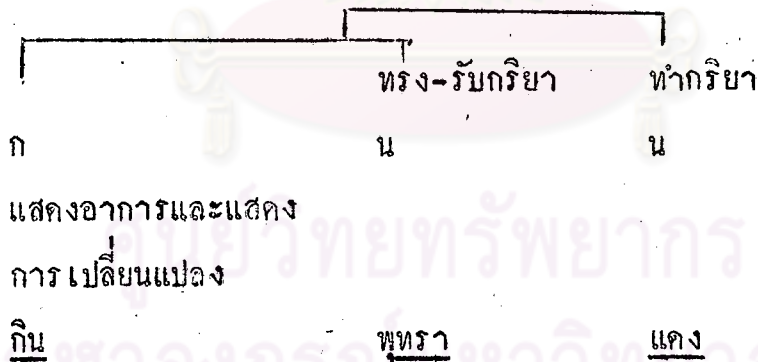
ข้อ (7) ประโยคว่า นิดหัวเราะ จะมีโครงสร้างความหมายคือ มีกริยาแสดงอาการ และมีนามมาเกี่ยวข้องของสัมพันธ์ทางความหมายกับกริยาคือ 1 นาม ในฐานะที่เป็นนามที่ทำกริยา

โครงสร้างความหมายของประโยคว่า นิคหัวเราะ จะเป็นดังนี้

ข้อ (8) ประโยคว่า แดงกินพุทรา จะมีโครงสร้างความหมาย คือ มีกริยาแสดงทั้งอาการและการเปลี่ยนแปลง และมีนามมาเกี่ยวข้องสัมพันธ์ทางความหมายกับกริยา 2 นาม นามหนึ่งเกี่ยวข้องกับในฐานะเป็นนามที่ทรง-รับกริยา นามอีกนามหนึ่งเกี่ยวข้องกับในฐานะเป็นนามที่ทำกริยา

โครงสร้างความหมายของประโยคว่า แดงกินพุทรา จะเป็นดังนี้

3.3 ความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างประโยค

ประโยคสามัญตั้งแต่ 2 ประโยคขึ้นไปที่เกี่ยวข้องกันนั้น ประโยคหลังอาจมีความต่อเนื่องสัมพันธ์ทางความหมายกับประโยคหน้า โดยอาศัยความหมายของหน่วยเชื่อม หรือเนื้อความของประโยค เป็นเครื่องชี้บ่งความสัมพันธ์ ประโยคที่สัมพันธ์กันโดยอาศัยหน่วยเชื่อมเป็นเครื่องชี้บ่งความสัมพันธ์จะเรียกว่าประโยคสัมพันธ์ ส่วนประโยคที่สัมพันธ์กันโดยมีเนื้อความของประโยคเป็นเครื่องชี้บ่งความสัมพันธ์จะเรียกว่า ประโยคที่สัมพันธ์กัน

ความหมายของประโยคหลังจะเกี่ยวเนื่องกับความหมายของประโยคหน้าในลักษณะต่าง ๆ¹ ดังนี้ 1) การคล้อยตามกัน 2) การแสดงความตรงกันข้าม 3) การเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง 4) การเปรียบเทียบกัน 5) การแสดงเวลา 6) การแสดงตัวอย่าง 7) การซ้ำเนื้อความ 8) การตอบ และ 9) การถาม

ลักษณะความสัมพันธ์ของประโยคในข้อ 1) - ข้อ 6) จะมีความหมายของหน่วยเชื่อมเป็นเครื่องชี้บ่งความสัมพันธ์ ส่วนลักษณะความสัมพันธ์ของประโยคในข้อ 6) - ข้อ 9) จะมีเนื้อความของประโยคเป็นเครื่องชี้บ่งความสัมพันธ์

หน่วยเชื่อมที่ชี้บ่งความสัมพันธ์จะมีดังนี้ หน่วยเชื่อมที่บ่งความคล้อยตามกัน (นช₁) หน่วยเชื่อมที่บ่งความตรงกันข้าม (นช₂) หน่วยเชื่อมที่บ่งความให้เลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง (นช₃) หน่วยเชื่อมที่บ่งการเปรียบเทียบ (นช₄) หน่วยเชื่อมที่บ่งเวลา (นช₅) และหน่วยเชื่อมที่บ่งตัวอย่าง (นช₆) หน่วยเชื่อมเหล่านี้จะแทนด้วยสัญลักษณ์ต่าง ๆ ดังนี้

นช₁ —>> ก็...เหมือนกัน ก็...ด้วย ก็ ก็...ก็ ฯลฯ

นช₂ —>> แต่ ฯลฯ

นช₃ —>> หรือไม่ก็ หรือ ไม่...ก็ ฯลฯ

นช₄ —>> มากกว่า น้อยกว่า เท่าๆ เหมือน ฯลฯ

นช₅ —>> ก่อน หลัง พร้อมๆ ฯลฯ

นช₆ —>> เช่น อย่างเช่น ฯลฯ

3.3.1 ลักษณะความสัมพันธ์ของประโยคสัมพันธ์

3.3.1.1 ประโยคสัมพันธ์ในลักษณะการคล้อยตามกัน

ประโยคหลังจะมีความหมายคล้อยตามประโยคหน้า ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้จะมีหน่วยเชื่อมเป็นเครื่องชี้บ่ง

ตัวอย่าง (9) พลาสติก ก็น่าจะเหมือนกัน

(10) พลาสติก ก็น่าจะ

¹ดิเรกชัย มหัทธนะสิน "การศึกษากลุ่มประโยคความเรียงภาษาไทย" ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523. หน้า 38.

ในตัวอย่างข้อ (9) และข้อ(10) ประโยค "กุ่มสด" จะสัมพันธ์กับประโยค "ปลาสด" ในลักษณะที่มีความหมายคล้ายตามกัน โดยมีหน่วยเชื่อม ก็...เหมือนกัน และ ก็...ก็ บอกการคล้ายตามกัน

3.3.3.2 ประโยคสัมพันธ์ในลักษณะการแสดงความตรงกันข้าม

ประโยคหลังจะมีความหมายตรงกันข้ามกับประโยคหน้า ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ จะมีหน่วยเชื่อม เป็นเครื่องหมาย

ตัวอย่าง (11) เสื้อสวย แต่กางเกงไม่สวย

ในตัวอย่างข้อ (11) ประโยค "กางเกงไม่สวย" จะสัมพันธ์กับประโยคว่า "เสื้อสวย" ในลักษณะที่มีความหมายตรงกันข้าม โดยมีหน่วยเชื่อม "แต่" บอกความตรงกันข้าม

3.3.3.3 ประโยคสัมพันธ์ในลักษณะการเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง

ประโยคหน้าและประโยคหลังจะสัมพันธ์กันในลักษณะการเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ จะมีหน่วยเชื่อม เป็นเครื่องหมาย

ตัวอย่าง (14) งานแตกหรือไม่ก็ฉวยแตก

ในตัวอย่างข้อ (14) ประโยคว่า "ฉวยแตก" จะสัมพันธ์กับประโยคว่า "งานแตก" ในลักษณะที่มีความหมายให้เลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีหน่วยเชื่อม หรือไม่ก็ บอกการเลือก

3.3.3.4 ประโยคสัมพันธ์ในลักษณะการเปรียบเทียบกัน

ประโยคหน้าและประโยคหลังจะมีความสัมพันธ์กันในลักษณะการเปรียบเทียบกัน ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ จะมีหน่วยเชื่อมเป็นเครื่องหมาย

ตัวอย่าง (15) นิคหัวเราะเหมือนน้อยหัวเราะ

ในตัวอย่างข้อ (15) ประโยคว่า "น้อยหัวเราะ" จะสัมพันธ์กับประโยคว่า "นิคหัวเราะ" ในลักษณะที่มีความหมายเปรียบเทียบกัน โดยมีหน่วยเชื่อม เหมือน บอกการเปรียบเทียบ

3.3.1.5 ประโยคสัมพันธ์ในลักษณะการแสดงเวลา

ประโยคหลังมีความสัมพันธ์กับประโยคหน้าทางด้านเวลา

อาจแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. เหตุการณ์ในประโยคหลัง เกิดขึ้นก่อนเหตุการณ์ในประโยคหน้า
1๘๖
2. เหตุการณ์ในประโยคหลัง เกิดขึ้นภายหลังเหตุการณ์ในประโยคหน้า
1๘๗
3. เหตุการณ์ในประโยคหลัง เกิดขึ้นในเวลาเดียวกับเหตุการณ์ในประโยคหน้า

ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ จะมีหน่วยเชื่อมเป็นเครื่องชี้บ่ง

ตัวอย่าง (16) นักร้องเพลงก่อนนักร้องเพลง

(17) นักร้องเพลงหลังนักร้องเพลง

(18) นักร้องเพลงพร้อมกันนักร้องเพลง

ในตัวอย่างข้อ (16) - ข้อ (18) ประโยคว่า "นักร้องเพลง"

จะสัมพันธ์กับประโยคว่า "นักร้องเพลง" ในด้านเวลา โดยมีหน่วยเชื่อมบอกเวลา ก่อน หลัง และ พร้อมกัน บอกเวลา

3.3.1.6 ประโยคสัมพันธ์ในลักษณะการแสดงตัวอย่าง

ประโยคหลังจะแสดงตัวอย่างของประโยคหน้า ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ จะมีหน่วยเชื่อมเป็นเครื่องชี้บ่ง

ตัวอย่าง (19) แดงทำงานหลายอย่าง เช่น ชักฉลากูบ้าน

ในตัวอย่างข้อ (19) ประโยคว่า "ชักฉลากูบ้าน"

จะสัมพันธ์กับประโยคว่า "แดงทำงานหลายอย่าง" โดยมีหน่วยเชื่อม เช่น บอกตัวอย่าง

3.3.2) ลักษณะความสัมพันธ์ของประโยคที่สัมพันธ์กัน

3.3.2.1 ประโยคที่สัมพันธ์กันในลักษณะการซ้ำเพื่อความ

ประโยคหลังจะมีเนื้อความซ้ำกับประโยคหน้า ความสัมพันธ์
ในลักษณะนี้ อาศัยเนื้อความเป็นเครื่องชี้บ่ง

ตัวอย่าง (20) ฝนตกแน่ ๆ ฝนตกแน่ ๆ

ในตัวอย่างข้อ (20) ประโยคหลังว่า "ฝนตกแน่ ๆ"
จะสัมพันธ์กับประโยคหน้าว่า "ฝนตกแน่ ๆ" ในลักษณะการมีเนื้อความอย่าง
เดียวกัน

3.3.2.2 ประโยคที่สัมพันธ์กันในลักษณะการตอบ

ประโยคหลังจะเป็นคำตอบของประโยคหน้า ความสัมพันธ์ใน
ลักษณะนี้ อาศัยเนื้อความเป็นเครื่องชี้บ่ง

ตัวอย่าง (21) ก. ใครหลวม ข. นิดหลวม

ในตัวอย่างข้อ (21) ประโยค ข. ว่า "นิดหลวม"
จะสัมพันธ์กับประโยค ก. ว่า "ใครหลวม" ในลักษณะที่เป็นคำตอบ

3.3.2.3 ประโยคที่สัมพันธ์กันในลักษณะการถาม

ประโยคหลังจะเป็นคำถามที่มีเนื้อความเกี่ยวข้องกับประโยคหน้า
ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ อาศัยเนื้อความเป็นเครื่องชี้บ่ง

ตัวอย่าง (22) ก. แดงไปเชียงใหม่แล้ว

ข. ไปเมื่อไหร่ละ

ในตัวอย่างข้อ (22) ประโยค ข. ว่า "ไปเมื่อไหร่ละ"
จะสัมพันธ์กับประโยค ก. ว่า "แดงไปเชียงใหม่แล้ว" ในลักษณะที่เป็นคำถาม